

УДК 378.147.091.33

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-31>

Лариса КАЛІНІНА,

orcid.org/0000-0002-1106-7329

*кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) prof.kalinina@gmail.com*

Наталія ПРОКОПЧУК,

orcid.org/0000-0001-6609-8109

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) natalkapetr@gmail.com*

МЕТОД ПЕДАГОГІЧНОГО ТАНДЕМУ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Дана стаття присвячена актуальній темі сучасної методики формування та розвитку професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови у закладах вищої освіти (ЗВО). Автори розглядають питання доцільності та ефективності використання методу педагогічного тандему в професійно-методичній підготовці майбутніх вчителів іноземної мови під час наскрізної педагогічної практики в умовах онлайн-навчання; описують суть використання тандем-методу як одного з методів партнерського навчання; наводять переваги даного методу в порівнянні з іншими та пояснюють різницю між його видами і формами. Беручи за основу п'ятиступеневу модель прогресу в онлайн-навчанні та аналіз проведеного дослідження серед студентів ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка та вчителів-менторів під час та після проходження наскрізної педагогічної практики, автори статті наводять переконливі аргументи щодо використання даного методу, при якому дотримуються та набувають нового значення принципи дистанційного навчання. Базуючись на аналізі анкетування та інтерв'ювання студентів та вчителів-менторів, автори статті дійшли висновку, що педагогічний тандем-метод надає не лише студентам-практикантам практичний досвід критичного аналізу та методичної рефлексії щодо майбутньої професійної діяльності, а й спонукає шкільних вчителів-учасників педагогічного тандему до власного професійного саморозвитку. Аналіз професійних труднощів всіх учасників тандему під час онлайн-навчання виявив, що даний метод дозволяє вийти за рамки традиційного контактного заняття, вдосконалити цифрову компетентність студентів, показати цілеспрямованість та результативність використання медіа засобів для досягнення гарних результатів як у навчанні іноземної мови (ІМ), так і в професійній підготовці. Таким чином, автори вважають, педагогічний тандем-метод ефективним і перспективним в умовах онлайн-навчання щодо різноманітності форм його організації, проведення та очікуваних результатів.

У статті описуються перспективи подальших досліджень в означеному напрямку.

Ключові слова: *тандем-метод, педагогічний тандем, професійно-методична компетентність, дистанційне навчання, майбутні вчителі, вчитель-ментор.*

Larysa KALININA,

orcid.org/0000-0002-1106-7329

Candidate of Pedagogic Sciences,

Professor at the Department of Crosscultural Communication

and Foreign Language Education

Ivan Franko Zhytomyr State University

(Zhytomyr, Ukraine) prof.kalinina@gmail.com

Nataliya PROKOPCHUK,

orcid.org/0000-0001-6609-8109

Candidate of Pedagogic Sciences,

Associate Professor at the Department of Crosscultural Communication

and Foreign Language Education

Ivan Franko Zhytomyr State University

(Zhytomyr, Ukraine) natalkapetr@gmail.com

PEDAGOGICAL TANDEM AS A MEANS OF ONLINE PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF THE FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHER

The article deals with the current topic of modern methods of the formation and development of professional methodological competence of the future foreign language teachers in institutions of higher education. The authors consider the feasibility and effectiveness of using the method of pedagogical tandem in the professional and methodological training of future foreign language teachers during the continuous pedagogical practice in the conditions of online learning; describe the essence of using the tandem method as one of the methods of partner education; enumerate the advantages of this method comparing it to the others and explain the difference between its types and forms. Taking as a basis the five-stage model of progress in online learning and the analysis of the conducted research among students of the Institute of Foreign Philology of Zhytomyr Ivan Franko State University and teacher-mentors during and after the continuous pedagogical practice, the authors of the article present convincing arguments for the use of this method. Based on the analysis of questionnaires and interviews of the students and teacher-mentors, the authors of the article came to the conclusion that the pedagogical tandem not only provides practical experience of critical analysis and methodical reflection of future professional activities to, but also encourages school teacher-mentors to go on with their own professional self-development. The analysis of the professional difficulties of all participants of the tandem during online education revealed that this method allows to go beyond the scope of traditional contact classes, to improve the students' digital competence, to show the purposefulness and effectiveness of using media tools to achieve good results both in learning a foreign language and in professional training. Thus, the authors believe that the pedagogical tandem is the effective and promising method in terms of online education in terms of the variety of forms of its organization, implementation and expected results. The article also describes the prospects for further research in this field.

Key words: tandem method, pedagogical tandem, professional methodological competence, remote teaching, future English teachers, teacher-mentor.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації в світі сприяють, з однієї сторони, появі нових спеціальностей, пов'язаних зі знанням ІМ (менеджер, логіст, бренд-менеджер, телемаркетолог, рекрутер, спеціальності ІТ сфери, тощо), а також перегляду професійної підготовки спеціалістів вже існуючих професій, наприклад, перекладача, вчителя ІМ, програміста, спічрайтера та інших з іншої. Окрім знання ІМ спеціаліст 21 століття повинен відповідати всім вимогам сьогодення, а саме: володіти інформаційно-комунікаційними технологіями, бути здатним до адаптації в швидкоплинних умовах, до творчих пошуків та критично осмислених рішень.

Вимоги до вчителя ІМ продиктовані також освітніми стратегіями України, а саме концепцією

«Нова українська школа», яка покликана підготувати випускників закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) до успішного професійного та особистого життя. В умовах онлайн навчання це не є простим завданням, оскільки вона потребує розробки нових методів та технологій навчання іноземним мовам, переосмислення вже відомих підходів та принципів в професійній підготовці вчителя ІМ у ЗВО.

Практика свідчить, що деякі методи її професійної підготовки оновлюються в світлі викликів сьогодення, отримують нове призначення. Так, в практиці навчання ІМ широко використовується **тандем-метод**, який відноситься до групи методів партнерського навчання. Суть даного методу зводиться до того, що носії двох різних мов

об'єднуються з метою вивчення мов один одного. Саме така понятійна інтерпретація лежить в основі даного методичного терміну, окреслюючи його, як спосіб самостійного вивчення іноземної мови на основі комунікативної взаємодії партнерів, що оволодівають мовою один одного, в умовах максимального автентичного діалогу.

Користувачі тандем-методу в даній меті відмічають ряд його *беззаперечних переваг*:

- високий рівень інтенсивності навчання;
- достатній рівень автономності;
- неформальний характер навчання;
- автентичність умов навчання з носієм іншої мови та інше.

В даний час у зв'язку з пандемією COVID-19, воєнними діями в нашій країні та збільшенням частки онлайн-навчання, популярність даного методу значно зросла. В науковій літературі з'явився термін «тандем присутності», при якому учасники тандему спілкуються контактено, і «тандем дистанційний», коли процес навчання реалізується за допомогою засобів дистанційної комунікації на платформах Zoom, Skype, Google Meet, Telegram, тощо (Забіяка, 2022: 132; Жукевич, 2020: 133; Ніколаєва, Борецька, 2015; Теллес, Вассало, 2006: 202). Сучасні інтернет-технології дозволяють тандем-партнерам спілкуватися як в усній (відео-конференції, веб-чати, подкасти), так і в письмовій формах (електронна пошта, блоги, коментування в соцмережах, тощо), створюючи при цьому рівнозначні умови для повноцінного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових досліджень останніх років, зокрема робіт Н. Бакуліної, І. Забіяки, І. Жукевич, Т. Кравчини, О. Кудрявцевої, О. Осової, А. Тимофєєвої, М. Напольських, Н. Brammerts, D. Little, T. Lewis, L. Walker, G. Salmon, J. Wolff, G. Cziko, G. Salmon та інших говорить про те, що автори розширюють понятійний зміст тандем-методу. Інноваційний формат тандем-методу передбачає комунікативну взаємодію його учасників в професійному середовищі, при якому іноземна мова розглядається не як мета навчання, а як засіб оволодіння професійною діяльністю. Виходячи з обставин навчання, що склалися сьогодні, більша частина часу якого проходить онлайн, ми вважаємо можливим використання педагогічного тандему в професійно-методичній підготовці майбутнього вчителя ІМ як засобу оволодіння навчанням і викладання в рамках дистанційного навчання. Хоча різні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя ІМ знайшли відображення в науковій літературі вітчизняних та зарубіжних

авторів останніх років, а саме: формування рефлексивної культури майбутнього вчителя (Г. Умінська), інтерактивної компетентності (Л. Вольнова, М. Радишевська), використання проектно-комунікативних технологій (О. Дуплійчук), інформаційних технологій (С. Кубрак), засобів медіаосвіти (С. Іць) та інших, багато з них роблять акцент на використанні розроблених технологій в традиційних умовах оффлайн-навчання.

В 2021–2022 навчальних роках в ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка нами був використаний метод педагогічного тандему, учасниками якого стали викладачі ННІ іноземної філології, шкільні вчителі-ментори та учні базових шкіл у двох формах: під час проведення наскрізної педагогічної практики майбутніх вчителів іноземної мови та під час проведення ними експериментальних досліджень в рамках написання випускних дипломних робіт. Ми припустили, що створене нами тандемне поле, дозволить всім учасникам процесу максимально зануритися в різноманітні професійні контексти, що призведе до формування професійно-методичної компетентності, розширення діапазону використання англійської мови як засобу ділового спілкування і допоможе майбутнім вчителям стати більш конкурентоспроможними після завершення навчання в ЗВО.

Тому **метою даної статті** є спроба представити можливості педагогічного тандему у професійно-методичній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. При побудові педагогічного тандему в дистанційному режимі ми виходили з п'ятиступеневої моделі прогресу в онлайн-навчанні, розробленою Дж. Сальмон, яка дозволила нам поступово організувати професійно-методичну підготовку майбутніх вчителів в даному режимі (Сальмон, 2004). Ми керувалися тим, що, по-перше, проходження наскрізної педагогічної практики в дистанційному форматі – справа нова і невідома, а, по-друге, ми не були повністю впевнені в рівні цифрової грамотності всіх студентів. Проте, проведене дослідження підтвердило правильність нашого вибору. Представимо модель Дж. Сальмон нижче.

Крім того, використаний нами дистанційний педагогічний тандем відповідав всім ознакам дистанційного навчання з дотриманням його принципів, котрі ми інтерпретуватимемо з точки зору професійно-методичної підготовки майбутніх вчителів ІМ в двох видах: *груповому* – під час проведення наскрізної педагогічної практики та *індивідуальному* – під час проведення власного експеримен-

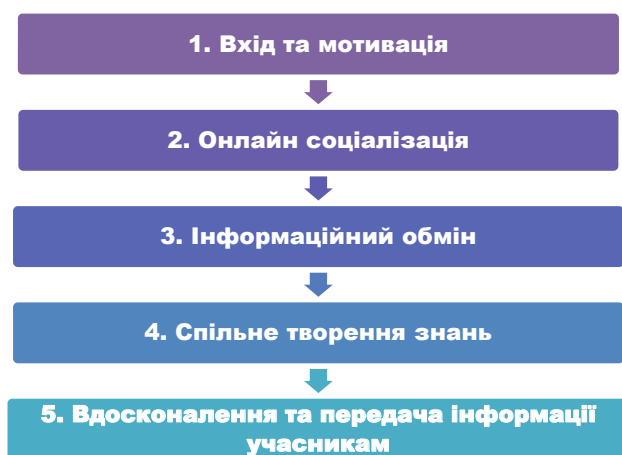

Рис. 1. Ступенева модель прогресу в онлайн-навчанні (за Дж. Сальмон)

тального дослідження студента, що проходило під керівництвом шкільного ментора. Таким чином, основні **принципи дистанційного навчання** в рамках педагогічного тандему набули наступного змісту:

1. **Принцип комплексного використання мультимедійних засобів** відображається в широкому використанні майбутніми вчителями вербальних, візуальних, аудитивних опор при проведенні ними мікроелементів уроків англійської мови під час проходження педпрактики на 3 курсі, яка, згідно нової Типової програми з методики навчання англійської мови, має на меті підготовку студентів до вчителювання, та 4 курсу, де студенти виконували функцію вчителя-практиканта. Студенти самостійно планували спочатку мікроелементи уроків за власним бажанням та інтересами, а потім повноцінні уроки під час виробничої практики у 8 семестрі, добирали навчальні матеріали. В обох випадках майбутні вчителі креативно використовували мультимедійні засоби, про що свідчать представлені ними скріншоти та відеоматеріали педагогічної практики.

2. **Принцип інтерактивності** реалізовувався в двох напрямках:

– під час проведення студентами мікроелементів уроків в ролі асистента вчителя в 5–6 семестрах, або вчителя-практиканта у 8 семестрі, де учасниками педагогічного тандему були учні певного класу і майбутній вчитель;

– під час групового обговорення відвіданих в дистанційному режимі уроків, в якому брали участь всі студенти-практиканти з однієї школи, їх ментори та методисти ВЗО. Організована таким чином інтеракція давала майбутньому вчителю можливість побачити себе «зі сторони», почути точки зору всіх учасників тандему, що допомо-

гло їм вибудувати власну траєкторію професійно-методичного розвитку, спрямовану на виправлення допустимих методичних прорахунків, поповнення професійно-значущих навичок й умінь, яких не вистачає, та готовності самостійно брати відповідальність за результати своєї діяльності.

3. **Принцип нелінійності інформаційних структур і процесів** базується на індивідуальному баченні можливості та ефективності використання кожним студентом технологій навчання, навчальних матеріалів, форм та методів роботи з ними.

4. **Принцип інформаційної ємності** досягається за рахунок використання на уроках розроблених майбутнім вчителем інноваційних технологій навчання, автентичних аудіо- та відеоматеріалів, з одного боку, а також представлення розроблених учнями певного класу мультимедійних презентацій, готових продуктів самостійної пошукової роботи з Інтернет-джерелами, іншою доступною пошуковою літературою за завданням вчителя, чи представлення результатів самостійно виконаної проектної роботи, з іншого боку.

5. **Принцип гуманізації** в навчальному процесі завжди є одним з центральних, оскільки в центрі уваги знаходиться той, кого навчають, з його/її інтересами та потребами. Наші спостереження виявили, що в умовах педагогічного дистанційного тандему виникає емоційно-психологічний комфорт, при якому учасники тандему взаємодоповнюють один одного: майбутні вчителі збільшували час відповіді учнів на уроці англійської мови, надавали їм більшої автономності вивчення мовного компоненту англійської мови тощо. Робота з учнями в дистанційному форматі, в свою чергу, диктує студентам необхідність внесення коректив у власний Classroom English в частині формулювання інструкцій до завдань, що пропонуються, пошуку нових засобів навчання в умовах онлайн-навчання, тощо.

Наш досвід, а також аналіз проведеного серед студентів тесту незакінченого речення виявив, що професійно-методична підготовка майбутніх вчителів під час проходження ними практики в дистанційному педагогічному форматі мала ряд позитивних моментів, а саме:

- Збагачення досвіду роботи майбутніх вчителів з учнями в умовах онлайн-навчання (75%);
- Оцінка власних можливостей навчання дітей в новому середовищі (90%);
- Розуміння необхідності вдосконалення знань, вмінь та навичок при роботі у новому нетрадиційному форматі (82%);
- Вміння долати емоційний стрес при організації навчання онлайн (68%);

– Набуття досвіду педагогічного спостереження та методичної рефлексії (71%);

– Вміння оцінювати ризики як зі сторони вчителя при плануванні уроку і відборі засобів та методів навчання у певному класі, так і зі сторони учнів при роботі із запропонованими матеріалами (78%).

Іншим цікавим досвідом реалізації дистанційного педагогічного тандему в професійно-методичній підготовці майбутнього вчителя стала організація написання випускних дипломних робіт студентами 4 курсу ННІ іноземної філології. В даному випадку ми використовували індивідуальний вид тандему, суть якого полягала в тому, що студент, окрім наукового керівника ЗВО мав ще одного консультанта – шкільного ментора, під керівництвом якого він проходив всі види наскрізної педагогічної практики і проводив експериментальне дослідження з теми своєї дипломної роботи.

В завдання шкільного ментора входило індивідуальне консультування студентів-дипломників в режимі онлайн-навчання. Керуючись своїм педагогічним досвідом і знанням здатностей та інтересів свого підопічного студента, ментору необхідно було:

– спрямувати наукові пошуки студентів-дипломників у вірне русло з урахуванням наявних умов навчання;

– при необхідності допомогти майбутньому вчителю прийняти правильне рішення при розробці технологій навчання;

– підтримувати молодого науковця в пошуках шляхів досягнення гіпотези дослідження;

– підводити студента до самостійного формулювання питань з теми дослідження;

– мотивувати його/її до пошуку нових креативних технологій навчання;

– консультувати студента-дипломника щодо організації та проведення експериментального навчання в межах дослідження на всіх стадіях його проведення;

– проводити за необхідності педагогічні та методичні консультації та обговорення як з класом/класами, де проводиться експериментальне дослідження, так і з колегами з приводу чистоти та покращення умов проведення експерименту, тощо.

В ході такої роботи студенти-дипломники не лише закріплювали професійно-методичні навички й уміння, а й отримували досвід критичного аналізу своєї роботи з боку досвідченого ментора практики. Спільні обговорення проведених емпіричних досліджень розширили уявлення студентів про практичну цінність власних досліджень, а

в деяких випадках змінили спрямованість дослідження, дозволили виявити необхідність додаткових досліджень, котрі зробили дипломну роботу вагомішою та цікавішою.

Проведене нами дослідження також виявило, що обидві сторони педагогічного тандему професійно збагатилися, набули навичок ділової взаємодії в області навчання ІМ в ЗЗСО, які, виявившись затребуваними в практичній діяльності майбутніх вчителів в ЗВО, відобразилися на роботі шкільних менторів.

За результатами проведеного нами інтерв'ювання вчителів-менторів, які працювали зі студентами, 40% менторів виявили для себе області навчання ІМ, в які вони збираються внести корективи, використовуючи технології, розроблені студентами-дипломниками; 54% виявили перспективи дослідницької діяльності в школі, а саме при написанні робіт МАН учнями ЗЗСО; 63% вчителів намітили плани власного професійного саморозвитку в умовах дистанційного навчання, внісши корективи в свої програми «навчання впродовж життя» (CPD).

Проведене опитування серед студентів-учасників педагогічного тандему виявило, що 70% студентів-дипломників також були задоволеними запропонованою формою професійно-методичної підготовки в умовах онлайн-навчання.

Висновки і пропозиції. Ефект від професійної взаємодії майбутніх вчителів з потенційними учнями під час педагогічних практик і шкільними менторами при написанні дипломних проєктів в запропонованому форматі дистанційного педагогічного тандему виправдав зусилля з його організації та проведення. Протягом всього часу підтримувалася мотивація студентів в оволодінні професією, значно розширився зміст ресурсів навчальних матеріалів і засобів навчання ІМ за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), був досягнутий певний рівень методичної рефлексії самооцінки результатів власної праці. Аналіз професійних труднощів всіх учасників тандему під час онлайн-навчання виявив, що дистанційний педагогічний тандем-метод дозволяє вийти за рамки традиційного контактного заняття, вдосконалити цифрову компетентність студентів, показати цілеспрямованість та результативність використання медіа засобів для досягнення гарних результатів як у навчанні ІМ, так і в професійній підготовці. Крім того, використання тандем-методу дало змогу майбутнім вчителям зробити професійну комунікацію частиною свого «Я», невід'ємною частиною його/її професійно-методичної компетентності,

що свідчить про його перспективи в професійно-методичній підготовці студентів.

Як перспективну форму ми також розглядаємо використання форми обміну професійно-методичним досвідом «Запрошений професор», який

набирає популярності в багатьох ВЗО країни, при якому відбувається педагогічний тандем між запрошеним професором одного ВЗО зі студентами та викладачами іншого ВЗО при інтерактивному обговоренні професійних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забіяка І. М. Модель формування міжкультурної компетенції майбутніх фахівців технічного профілю на основі тандем-методу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 131–135.
2. Жукевич І. Технології навчання іноземній мові в тандемі студентів немовних закладів вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2020. Вип 27, том 2. С. 226–230.
3. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; за ред. С. Ю. Ніколаєвої ; техн. ред. І. Ф. Соболева. Київ : Ленвіт, 2015. 444 с.
5. Little D., Lewis T., Walker L. Autonomous language learning in tandem. Sheffield: Academic and Electronic Press. 2003. P. 145–156.
6. Telles J. A., Vassallo M. L. Foreign language learning intandem: Teletandem as an alternative proposal in CALLT. 2006. Vol. 27, № 2, P. 189–212.
7. Salmon G. (2004). E-tivities. Der Schlüssel zum aktiven Online-Lernen. Zürich: Orell Füssli Verlag, 2004.

REFERENCES

1. Zabyaka I. M. Model' formuvannya mizhkul'turnoyi kompetentsiyi maybutnikh fakhivtsiv tekhnichnoho profilyu na osnovi tandem-metodu. [The model of formation of intercultural competence of future technical specialists based on the tandem method]. Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya": seriya "Filolohiya". Ostroh: Vyd-vo NaUOA, 2022. Vip. 13(81). pp. 131–135 [in Ukrainian].
2. Zhukevych I. Tekhnolohiyi navchannya inozemniy movi v tandemi studentiv nemovnykh zakladiv vyshchoyi osvity. [Technologies in teaching foreign languages in tandem of the students of non-linguistic higher educational institutions.] Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk. Drohobych. 2020. Vip.27, Vol. 2, pp. 226–230 [in Ukrainian].
3. Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur : teoriya i praktyka [Methodology of teaching foreign languages and cultures] / O. B. Bihych, N. F. Borysko, H. E. Borets'ka ta in. / za zah. red. S. Yu. Nikolayevoyi. Kyiv : Lenvit, 2013. 590 s. [in Ukrainian].
4. Suchasni tekhnolohiyi navchannya inozemnykh mov i kul'tur u zahal'noosvitnikh i vyshchyykh navchal'nykh zakladakh [Modern technologies of teaching foreign languages and cultures in comprehensive and higher educational establishments]: kolektyvna monohrafiya / S. Yu. Nikolayeva, H.E.Borets'ka, N. V. Mayyer, O. M. Ustymenko, V. V. Chernysh ta inshi; za red. S.Yu. Nikolayevoyi ; tekhn. red. I. F. Sobolyeva. Kyiv : Lenvit, 2015. 444 s. [in Ukrainian].
5. Little D., Lewis T., Walker L. Autonomous language learning in tandem. Sheffield: Academic and Electronic Press. 2003. P. 145–156.
6. Telles J. A., Vassallo M. L. Foreign language learning intandem: Teletandem as an alternative proposal in CALLT. 2006. Vol. 27, № 2, P. 189–212.
7. Salmon G. (2004). E-tivities. Der Schlüssel zum aktiven Online-Lernen. Zürich: Orell Füssli Verlag, 2004.